

Њ. Е. Рашид Хасан Пур Баен

Амбасадор Исламске Републике Иран
у Републици Србији

УДК 327(497.11:55)

341.7(497.11:55)

Кратко саопштење

Примљен: 18.04.2023.

Прихваћен: 20.04.2023.

doi: 10.5937/napredak4-44049

Иран и Србија: различитост која се кроз дијалог претвара у сарадњу и пријатељство^[1]

Сажетак: Приступ Ирана у дипломатским односима са Србијом је дугорочан и стратешког карактера, заснован на уважавању међусобних специфичности, али и снажном разумевању и потреби још чвршће сарадње. Дуга историја пријатељства кована је у ватрама великих ратова и криза током више од једног века, са интензивним дипломатским односима који трају 85 година. Ниједан нерешен проблем у међусобним односима показатељ је квалитета обострано коректне сарадње, с приоритетом њеног продубљивања и усмеравања са сфере политике на области економије, науке, образовања, културе и спорта. Принципијелна позиција у одбрани ставова међународне политике и независности додатно је учврстила пријатељство међу државама.

Кључне речи: дипломатски односи, политика, економија, култура, Персија, Иран, Србија, међународно право

У последњих неколико година, захваљујући снажној политичкој вољи дубоко укоренејој у заједничким перспективама и интересима народа наше две земље, билатерални односи између Исламске Републике Ирана и Републике Србије остварили су знатно бржи напредак и развој. Прошле године били смо сведоци узајамних посета делегација на високом нивоу и изванредних дешавања и догађаја. На пример, крајем прошле године, наш министар иностраних послова, господин Хосеин Амир Абдолахијан, посетио је Београд на позив господина Дачића, министра иностраних послова Републике Србије. Пре тога

су у Београду обављене политичке консултације, које су водили господин Бахери, заменик министра иностраних послова за политичка питања, и господин Старовић, бивши државни секретар у Министарству иностраних послова. Организовали смо бројне културне програме, као што је промоција поштанске маркице у част 85 година од успостављања дипломатских односа између Ирана и Србије.

Поносни смо што је почетком ове године прва дама Србије, уважена госпођа Тамара Вучић, учествовала на 1. међународном конгресу утицајних жена у Техерану, заједно с другим ис-

[1] Рад је заснован на документарној грађи преузетој из Архива Југославије.

такнутим представницама из скупштине, владе, области културе, уметности, академских кругова и осталих области.

Исламска Република Иран придаје огроман значај пријатељским односима са Србијом.

Убеђен сам и дубоко верујем да ћемо у годинама које следе бити у могућности да истражимо и искористимо потенцијале за сарадњу и да ћемо наше односе додатно унапредити и проширити на иновативан начин у свим областима и правцима.

У том контексту, изражавам своју захвалност свим особама на разним нивоима: председничком, државном, из пословног сектора, из области културе, академских кругова и уметности, свима онима који су имали позитивну и конструктивну улогу у процесу развоја сарадње између наше две земље.

Дуга историја пријатељства Техерана и Београда

Мало је држава у свету које се могу похвалити традицијом у дипломатским односима каква постоји у нашем случају. Прича о међусобном пријатељству и разумевању започета је 11. септембра 1919, када је Али Акбар Кан Бахман, посланик Персије за Балкан са седиштем у Букурешту, преко Посланства Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца у главном граду Румуније дипломатском нотом известио да је Влада Краљевине

Персије признала Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца, државу чије је уједињење проглашено 1. децембра 1918. године^[2] (АЈ, Министарство иностраних послова Краљевине Југославије (395), ф. 2, а. ј. 17, 1919). Тренутак признања угледни дипломата је искористио и да српску страну обавести о званичној посети Београду ради предаје акредитивних писама, што је и уследило 6. децембра 1919, када га је примио регент Александар Карађорђевић. Посета Београду искоришћена је да се 11. децембра Министарству иностраних послова упути нота којом се тражи отварање Генералног конзулата Персије, при чему би вршење дужности почасног генералног конзула било поверено Михаилу Л. Ђурићу, потпредседнику Трговачке коморе у Београду^[3] (*Isto*, КРО-334-249-661, 1921). Краљевска влада је показала спремност да се сарадња две државе одвија на што ширем плану, дајући позитиван одговор на оба захтева, о чему су обавештени Министарство унутрашњих дела и Министарство трговине и индустрије^[4] (*Isto*, 1921).

Некадашњи директор Архива Југославије Миладин Милошевић, истражујући овај период, запазио је да је Ђурић, у очекивању да добије одговарајуће патентно писмо из Техерана и после њега егзекватуру од власти у Београду, конзулску дужност педантно обављао, издавао и визирио пасоше, али и интервенисао код власти у стварима персијских поданика (Milošević, 2017, str. 13). Иако је у више наврата покушавао да

[2] Нота персијског посланства за Балкан, бр. 151 од 11. септембра 1919.

[3] Нота персијског посланика бр. 429 од 11. децембра 1921.

[4] Бр. 26999 од 15. децембра 1921.

озваничи свој статус, после три године испоставило се, према тумачењу персијског посланика Мирзе Алија Акбара Кана Бахмана, да је Ђурић 1921. постављен као жеран Генералног конзулата и да нико, према прописима о конзуларној служби у Персији, не може добити звање вицеконзула или конзула ако није претходно провео две до три године у тој служби. То је и био разлог што Ђурић није добио звање конзула па тиме ни патентна писма^[5] (АЈ, 334-296-661, 1925). Одлуком персијске Владе 1. јануара 1934. укинута су сва почасна персијска представништва у Европи, па тиме и њихов Генерални конзулат у Београду.

Јуна 1925. из Техерана је тражен агреман за новог посланика Персије у Београду Алболкасема Кана Амида^[6] (АЈ, 334-689-2010, 1925). После поновљене ургенције преко Лондона, агреман је дат 30. јула, о чему је персијска страна обавештена 31. јула 1925. преко Посланства Краљевине СХС у Лондону^[7] (*Isto*, 1925). Нови персијски дипломата био је акредитован у више земаља: у Италији где му је било седиште, Аустрији, Чехословачкој, Мађарској и Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, на нерезиденцијалној основи. Он је већ крајем августа 1925. предао акредитиве

гувернеру Мађарске, али је посету искористио и за разговор са отправником послова Посланства Краљевине СХС у Будимпешти, договарајући термин за предају акредитивних писама^[8] (*Isto*, 1925). До реализације договора дошло је 8. децембра 1926, када је примљен на аудијенцију код краља Александра I Карађорђевића ради предаје акредитивних писама^[9] (*Isto*, 1926).

Уочи истека мандата мисије посланика Амида, персијска влада је затражила агреман за новог посланика у Краљевини СХС Фатолаха Кана Пакревана,^[10] што је убрзо реализовано (18. децембра 1928) (*Isto*, 1928). Нови посланик је такође имао седиште у Италији, али је покривао блиске земље: Аустрију, Чехословачку, Мађарску и Краљевину СХС. Акредитивна писма предао је краљу Југославије Александру I Карађорђевићу по уобичајеном церемонијалу 27. новембра 1930. године^[11] (*Isto*, 1930).

Персијско Посланство у Риму нотом од 7. новембра 1933. обавестило је Министарство иностраних послова у Београду да је од своје владе добило налог да затражи агреман за наименовање Анаухиравана Кана Сепакхобија за новог персијског посланика и опуномоћеног ми-

[5] КТО бр. 919 од 11. фебруара 1925.

[6] Агреман је тражен преко Посланства Краљевине СХС у Лондону од стране отправника персијског Посланства, пл бр. 714 од 24. јуна 1925.

[7] Телеграм МИП-а бр. 870 од 31. јула 1925.

[8] Писмо отправника послова Посланства Краљевине СХС у Будимпешти, пов. бр. 772 од 22. августа 1925.

[9] МИП бр. 1675 од 9. децембра 1926.

[10] Нота персијског Посланства у Риму бр. 624 од 5. децембра 1928.

[11] Протокол МИП-а бр. 3234, од 27. новембра 1930; назив државе Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца промењен је 3. октобра 1929. у Краљевина Југославија

нистра код краља Југославије^[12] (*Isto*, 1933). Из богате документације Миладина Милошевића сазнајемо и „како је посланик Сепакбоди био једно време персијски делегат у Друштву народа у Женеви, где се упознао са југословенским делегатом Константином Фотићем који је о каријери персијског дипломате упознао Министарство у Београду“.^[13] (*Isto*, 1933). Министар Двора обавестио је Министарство иностраних послова да је краљ дао агреман за персијског дипломату, о чему је МИП обавестио Посланство Персије у Риму својом нотом од 25. децембра 1933. године^[14] (*Isto*, 1933) У расположивим документима нема података да ли је и када посланик Анаухираван Кан Сепакбоди боравио у Београду и да ли је предао акредитивна писма.

Јула 1935. персијска влада је преко Посланства Краљевине Југославије у Турској тражила агреман за новог дипломату на југословенском Двору, за посланика Мухамеда Алија Кана Мо-

гадама^[15] (*Isto*, 1935). Уз препоруку министра иностраних послова, кнез Павле Карађорђевић, као први намесник, дао је агреман за персијског посланика 5. августа 1935. године^[16] (*Isto*, 1935).

Из Букурешта, где је било седиште персијског Посланства за Балкан са акредитацијом за Румунију, Југославију, Чехословачку, Бугарску, Грчку и Албанију, посланик Могадам стигао је у Београд ради предаје акредитива 18. марта 1938. године. Био је примљен код председника владе и министра иностраних послова Милана Стојадиновића. По уобичајеној процедури кнез Павле је персијског посланика који му је предао акредитивна писма примио у Белом двору 21. марта 1938. године^[17] (*Isto*, 1938).

Средином новембра 1938. Мухамед Али Могадам, због премештаја на нову дужност у Техеран, био је у Београду у опроштајној посети код председника владе и министра иностраних послова Милана Стојадиновића и код намес-

[12] Нота персијског Посланства у Риму бр. 1299/1/25 од 7. новембра 1933.

[13] Фотићево писмо, пов. бр. 819 од 14. децембра 1933. године. Извесно је да се родио 1887, завршио Факултет политичких наука у Техерану и да је од 1918. био у дипломатској служби. Био је шеф кабинета министра иностраних послова, шеф Секције за Друштво народа у МИП-у, шеф Протокола, посланик Персије у Берну и стални делегат при Друштву народа. На конференцијама амбасадора често је својим интервенцијама подржавао гледишта југословенске стране а у одбрани права малих држава истицао начело народности. Фотић је написао да је „веома углађен, тих и културан човек“.

[14] Нота МИП-а бр. 3370 од 25. децембра 1933.

[15] Телеграм Посланства КЈ у Анкари, пов. бр. 317 од 26. јула 1935.

[16] Канцеларија Краља бр. 7932 од 5. августа 1935.

[17] Маршалат Двора бр. 572, од 19. марта 1938. У Министарству иностраних послова и Двору знали су да нови посланик потиче из једне од најстаријих породица у Ирану. Рођен је 1893, завршио је Високу правну школу у Техерану, почео да ради у МИП-у, био аташе у Посланству Персије у Петрограду, једно време и отправник послова, био је саветник у посланствима у Стокхолму и Лондону. У МИП-у је био директор персонала, директор Архива и директор Кабинета министра иностраних послова. Од 1934. био је посланик у Хеџасу. После те мисије именован је за посланика за Балкан са седиштем у Букурешту.

ника кнеза Павла Карађорђевића^[18] (*Isto*, 1938). Посланик Могодам је, пре одласка за Техеран, посебном нотом најавио долазак новог посланика Мохсена Рајса, који је већ раније добио агреман.^[19]

Своја акредитивна писма нови посланик предао је краљевском намеснику кнезу Павлу Карађорђевићу приликом свечане аудијенције у Белом двору 18. децембра 1940. године. Предаји акредитивних писама, као што је било уобичајено, присуствовао је министар иностраних послова Александар Цинцар Марковић, који је дан раније примио копије акредитива од посланика Рајса^[20] (*Isto*, 1940).

Посланик Рајс, са до тада завидном каријером дипломате, био је као и његови претходници акредитован и у осталим балканским државама.

Провизорни Конзулат Краљевине Југославије у Техерану 1935. године

Историја српске дипломатије неизбежно је повезана са историјама пријатељских земаља и њиховом подршком. Док је Краљевина Персије између два велика рата имала своје дипломатске представнике – посланике акредитоване у Југославији, истина на нерезиденцијалној ос-

нови, Краљевина Југославија их у Персији до 1935. није имала. Идеја да се успоставе директни дипломатски односи са Техераном појавила се још средином четврте деценије XX века, и то у привредним и трговачким круговима. Инжењер Милан В. Поповић из Београда који се бавио изучавањем, истраживањем и експлоатацијом шума и рудника, у Извештају о привредним приликама у Персији, највероватније циљно рађеном за Министарство иностраних послова, наводи економске разлоге који трговинску политику могу усмерити ка тој земљи.

У веома аргументованом и детаљном извештају инжењер Поповић истиче да у Персији ради око 1.000 радника из Југославије, тврдећи да они зарађују више него у другим земљама и да су примљени „искрено, срдечно и са поштовањем“, да их цене као и остале велике народе Западне Европе. Навео је податке да се у Персији граде железничке пруге и путеви, за шта је држава обезбедила средства за наредних шест до десет година, уз могућност извоза струганог меког дрвета, цемента, конзерви и других сировина. Изнео је и идеју о оснивању југословенског грађевинског друштва за радове у Персији које би убрзо показало да има места за више разних привредних друштава. Због све већег број Југословена на раду у Ирану и вероватноће да ће се

[18] Телеграм МИП-а бр. 7588 од 15. новембра 1938.

[19] Нота на француском језику, без броја и датума.

[20] Протокол МИП-а бр. 7957 од 18. децембра 1940. Свечана аудијенција ради предаје акредитивних писама подразумевала је, између осталог, приликом доласка у Двор, постројену чету пешадије Краљеве гарде са заставом и интонирање химне земље коју представља посланик (у овом случају иранске химне), чиме је одавана почаст новом посланику. Мохсен Рајс је био дипломата од каријере, рођен 1896. у Техерану, дипломирао на Правном факултету у Женеви. У МИП-у је службовао као аташе, па секретар у Посланству Персије у Берну, на раду у МИП-у у Политичком одељењу, посланик у Берлину и Хагу, генерални секретар МИП-а, а крајем 1938. именован је за посланика у Букурешту.

додатно увећати наметнуло су питање ко ће заступати њихове интересе. Указујући на сложене персијске прописе, у Извештају се закључује да је неопходно ангажовање конзуларног чиновника или дипломатског представника који би заступао интересе југословенских држављана у Персији, јер су бројне земље са знатно мање својих држављана имале дипломатска или конзуларна представништва^[21] (АЈ, 334-220-560, 1934).

Иницијативу о отварању конзуларног представништва које би се бринуло о заштити Југословена у Персији подржало је и Министарство социјалне политике и народног здравља, које је упутило молбу министру иностраних послова да размотри то питање^[22] (*Isto*, 1934). Као привремено решење из Посланства Краљевине Југославије у Анкари упућен је на рад у Техеран један дипломатско-конзуларни чиновник да обавља послове на заштити југословенских држављана^[23] (*Isto*, 1934).

Специјалним решењем Министарства иностраних послова, Управног одељења, средином маја 1935. Радош Шћепановић, секретар Посланства КЈ у Анкари, упућен је у Техеран „да отправља дужност, тј. заштиту наших радника“^[24] (*Isto*, 1935). Већ 26. маја 1935. примљен је у

Министарству иностраних послова код помоћника министра Алија Кана Сохејлија. Шћепановић је, по инструкцијама министра иностраних послова Божидара Пурића, покренуо питање отварања Посланства Ирана у Београду уместо у Букурешту, што је у то време било актуелно.^[25]

Конзулат је био смештен у хотелу „Палас“ („Palace“, Avenia Shah, Tehran), вероватно јер нису испланирана буџетска средства, али и због његове привремености. Већ 7. октобра 1935, решењем министра иностраних послова, Шћепановић је добио налог да се врати на своју редовну дужност у Посланство у Анкари^[26] (*Isto*, 1935). Он се задржао у Техерану до краја децембра 1935, када је Министарство иностраних послова донело одлуку да се са 30. децембром укида провизорни Конзулат у Техерану. Шћепановић није добио инструкције шта да пренесе иранским властима о даљој судбини представништва, као ни упутства о томе да ли и коме треба поверити заштиту интереса југословенских држављана у овој земљи.

Провизорност Конзулата КЈ у Техерану може се разумети ако се зна да се конзулат у некој држави може отворити само на основу указа, а то подразумева и одговарајућу законску процедуру, што у овом случају није учињено.

[21] Извештај о привредним приликама Персије, јун 1934.

[22] Писмо министра социјалне политике и народног здравља, бр. 29129 од 5. јула 1934.

[23] Писмо министра социјалне политике и народног здравља, бр. 29129 од 5. јула 1934.

[24] Посланик Краљевине Југославије у Анкари Мирослав Јанковић, по инструкцијама из Београда, 21. априла 1935. упутио је Министарству иностраних послова Персије „нотификацију“ о отварању Конзулата Краљевине Југославије у Техерану, на шта је 6. маја добио позитиван одговор.

[25] Извештај Р. Шћепановића, потписаног као конзул на меморандуму „Конзулат Краљевине Југославије“, пов. бр. 6 од 8. јуна 1935.

[26] Управно одељење бр. 4254 од 7. октобра 1935.

Дипломатски односи на званичном нивоу

Прву иницијативу за успостављање званичних дипломатских односа Краљевине Персије и Краљевине Југославије покренуо је Саид Багир Кан Каземи 1933, за време боравка у Женеви, када је био персијски делегат у Друштву народа. У неформалним контактима код балканских колега интересовао се која би од држава желела да успостави директне дипломатске везе са Персијом. Иницијативу је спремно прихватила Румунија, после чега су уследили формална процедура отварања посланстава у Техерану и Букурешту и именовање посланика^[27] (АЈ, 334-689-2010, 1935). Тадашњи министар иностраних послова Краљевине Југославије Божидар Пурић дао је задатак Шћепановићу да у дипломатским оквирима ради на идеји да иранско посланство, планирано у Букурешту, буде отворено у Београду. Питање је актуелизовано у разговору са помоћником министра иностраних послова Ирана Алијем Каном Сохејлијем, по Шћепановићевом доласку у Техеран, на шта је добио одговор да је пракса у Ирану да у отварању дипломатских мисија важи реципроцитет. Другим речима – о отварању посланства Ирана у Београду може се разговарати ако Југославија

отвори своје посланство у Техерану^[28] (АЈ, 334-220-560, 1935). Иако је провизорни Конзулат у Техерану у међувремену укинут, Министарство социјалне политике и народног здравља инсистирало је на сарадњи, понајвише због могућности запошљавања великог броја радника из Југославије (за кратко време пријавило се 6.000 незапослених радника који су желели да иду на рад у Персију).

Некадашњи директор Архива Југославије Миладин Милошевић, истражујући тај период, документовао је да је тадашњи министар иностраних послова, уједно и председник Министарског савета, дао налог Министарству иностраних послова да уради шта је потребно за слање конзуларног чиновника у Техеран^[29] (*Isto*, 1936). Као могуће решење заступања интереса Југославије, док се дефинитивно не отвори конзуларно или дипломатско представништво, размишљало се да те интересе штити француско Посланство у Техерану, што је у комуникацији са владом у Паризу и договорено^[30] (*Isto*, 1936). То је значило да су француски дипломатски и конзуларни представници у Ирану посредовали „у корист југословенских држављана код локалних власти, продужавали важеће пасоше, давали путне исправе, легализовали и оверавали документа од стране југословенских држављана“, ка-

[27] Извештај конзула Р. Шћепановића о разговору са персијским министром иностраних послова Саидом Багиром Каном Каземијем, 9. августа 1935.

[28] Извештај конзула Шћепановића о разговору са помоћником министра иностраних послова Сохејлијем, пов. бр. 6 од 8. јуна 1935.

[29] Писмо Конзуларно-трговинског одељења бр. 5462 од 8. јуна 1936.

[30] Писмо Посланства КЈ у Паризу бр. 2174 од 20. јуна 1936.

ко је то наведено у писму посланику Француске у Техерану^[31] (*Isto*, 1936).

Питање заштите интереса Југословена на раду у Ирану и широке могућности запослења нових, били су разлози да држава отвори сопствено конзуларно представништво. С обзиром на све тежу економску ситуацију у свету, у Министарству иностраних послова трагало се за новим економским тржиштима. У центру привредних интереса наша се Немачка (што је до тада била Италија), али је оцењено да би државна трговинска политика у будуће требало да се креће у три правца: према северу (скандинавске земље, Холандија, Енглеска), према југу (Шпанија) и према Блиском и Далеком истоку (Египат, Северна Африка, Сирија са Палестином и Персија). Да би се оваква оријентација реализовала, било је неопходно, поред низа фактора, отварање дипломатских и конзуларних представништава у иностранству. Приоритет су биле земље где Југославија до тада није имала ниједно представништво, пре свега Иран, Шведска и Бразил. Чињеница да Краљевина Југославија није имала дипломатска представништва у земљама Азије, осим у Турској, вероватно је била важан разлог да се дипломатско представништво отвори управо у Ирану.

На предлог председника Министарског савета и министра иностраних послова Милана Стојадиновића, краљевски намесници донели су Указ којим се отвара Отправништво послова

Краљевине Југославије у Техерану, 30. априла 1937. године^[32] (АЈ, 334-131, 1937). Указом намесника од 8. јуна 1937. за саветника Краљевског отправништва послова у Техерану постављен је Сава Спасојевић, који је до доласка на нову дужност био на раду у Министарству иностраних послова до 1. септембра 1937, када је разрешен и после неколико дана отпутовао у Техеран (АЈ, 334-192-587, пов. бр. 3308. 1937). У Техеран је стигао 2. октобра, а акредитивна писма, у којима је назначен као отправник послова, предао је 7. октобра 1937. године^[33] (АЈ, 334-192-593, 1937). Отварање Отправништва послова и почетак рада ове дипломатске мисије може се узети као датум када су успостављени директни дипломатски односи између Југославије и Ирана.

Дипломатски представници Ирана у Београду после 1945. године

Одмах након завршетка Другог светског рата у Београду је отворено дипломатско представништво Ирана у рангу Посланства. Први посланик Ирана у Југославији био је Абас Фарухар (1946–1949). Са колико озбиљности се приступало развијању и одржавању дипломатских односа илуструје и листа иранских посланика који су га наслеђивали: Хасан Пирназар (1949–1954); Мохсен Мадхат (1954–1956); Абдол Хосеин Мејкаде (1956–1960); Мохамад Али Масуд Ансари (1960–1962); Ахмад Егбал, први

[31] Бр. 6326-312 од 17. октобра 1936.

[32] Указ бр. 2187 од 30. априла 1937.

[33] Извештај о предаји акредитивних писама, У. О. пов. бр. 5808, од 16. новембра 1937.

Њ. Е. Рашид Хасан Пур Баеи

Иран и Србија: различитост која се кроз дијалог претвара у сарадњу и пријатељство

Фото: Амбасада Ирана у Републици Србији

Амбасада Ирана у Републици Србији, Београд

амбасадор Ирана у Југославији (1963–1967); Мохамад Гавам (1967–1968); Али Реза Херави Рад (1968–1972); Хомајун Сами (1972–1976); Махмуд Салехи (1976 – 1979); Реза Хашамијан (1979–1982); Махмуд Ахмадзадех Херави (1982–1986); Мохамад Џавад Асајеш (1986–1990); Насролах Каземи Камијаб је предао акредитиве 18. јануара 1991. године. Од времена избијања југословенске кризе, у Амбасади Исламске Републике Иран као отправници послова радили су: Ахмад Реза Данешкоу (1991–1994); Сејед Ахмад Хедајат

(1994–1998); Џавад Морадкан (1998–2001). Од 2001. поново је враћен амбасадор у Београд – Али Албохасани Шахреза (2001–2004); Сејед Мортеза Мир Хејдари (2005–2009), први амбасадор Исламске Републике Иран у Републици Србији; Аболгхасем Делфи (2010–2013); Маџид Фахим Пур (2013–2016); Хосеин Мола Абдолахи (2016–2020), и данас актуелни амбасадор Исламске Републике Иран Рашид Хасанпур Баеји, чији је мандат почео маја 2020. године (Milošević, 2017, str. 21).

Билатерални односи Србије и Ирана данас

Као наследница бивше Југославије, Република Србија је увек настојала да одржава и развија блиске односе са земљама као што је Исламска Република Иран. Став владајуће странке на челу са Александром Вучићем према Исламској Републици Иран веома је позитиван и тежи ка свеобухватном и обострано корисном и конструктивном развоју. Велико пријатељство потврђено је у септембру 2020. године, када је Влада Србије одлучила да становништву Ирана донира 50 хиљада јединица вакцине Спутњик.

Државна руководства међусобно квалитетно сарађују ради заузимања одређених ставова у међународним и регионалним организацијама. Пример су подршка Ирана ставу Србије на 87. заседању Генералне скупштине Интерпола (децембар 2017) у Дубаију и противљење захтеву Косова за учлањење у ову организацију,

као и подршка Ирана кандидату Владе Србије за чланство у Организацији за људска права (ССПР) за период 2021–2024. године. С друге стране, евидентно је подржавање кандидату-ре Ирана у Извршном савету за Међународни друмски саобраћај (ТИР) у јануару 2019. године у Женеви, као и подршка кандидатури Ирана за чланство у Радио-регулаторном комитету и чланству у Међународној унији за телеко-муникације.

Према расположивим подацима из Републичког завода за статистику, у периоду јануар–децембар 2022. године, укупна спољнотрговинска робна размена са Ираном износила је 62,1 милион долара, што је повећање од 22,24% у односу на претходну годину, када је цифра била 50,8 милиона долара. Међутим, укупан извоз из Србије у Иран је симболичан и у 2022. години износио је свега 2,9 милиона долара, што показује да постоји много простора за нове облике економске размене и сарадње. Србија

Робна размена Србије и Ирана у периоду 2017–2022. (у млн. долара)

	2017	2018	2019	2020	2021	
ИЗВОЗ	8,9	9,8	9,2	7,0	3,0	2,9
УВОЗ	12,7	42,4	29,5	16,6	47,8	59,2
САЛДО	-3,8	-32,6	-20,3	-9,6	-44,8	-56,3
РАЗМЕНА	21,6	52,2	38,7	23,6	50,8	62,1
ПОКРИВЕНОСТ УВОЗА ИЗВОЗОМ (%)	70,1	23,1	31,2	42,2	6,3	4,9

Извор података: РЗС

Њ. Е. Рашид Хасан Пур Баен

Иран и Србија: различитост која се кроз дијалог претвара у сарадњу и пријатељство

Фото: Амбасада Ирана у Републици Србији

Председник Републике Србије Александар Вучић са амбасадором Исламске Републике Иран у Србији Рашидом Хасан Пуром приликом примопредаје акредитивних писама, Београд, мај 2020. године.

највише извози картон, кукуруз, дуван, машине за паковање и кугличне лежајеве. Истовремено, увоз је износио 59,2 милиона долара, при чему више од 60% укупног увоза чине различите врсте полистирена, а остатак чине нафта, уље и алуминијум.

О доброј билатералној сарадњи сведоче и међусобне посете великог броја делегација на различитим политичким, привредним, трговинским, културним, спортским и научним нивоима које су две земље размењивале током последњих година. На високом нивоу издваја-

18 | мо посету др Манучехра Мотакија, министра спољних послова Ирана, који је 2009. године званично посетио Београд. Мало касније министар спољних послова Србије Иван Мркић предводио је делегацију Србије која је у статусу посматрача учествовала на самиту Покрета несврстаних 30. и 31. августа 2012. године у Техерану. Континуитет сарадње на највишем дипломатском нивоу показује и чињеница да је др Али Лариџани, председник иранског парламента, званично посетио Београд у септембру 2013. године. За овај текст смо одабрали кратак преглед важнијих међусобних контаката и активности:

– Господин Ивица Дачић, актуелни министар спољних послова Србије посетио је Техеран у августу 2015. године.

– Председница Народне скупштине Србије госпођа Маја Гојковић посетила је Иран у новембру 2015. године.

– Председник Републике Србије господин Томислав Николић посетио је Иран 2016. године.

– Председница Народне скупштине Србије госпођа Маја Гојковић присуствовала је свечаној инаугурацији председника Исламске Републике Иран Хасана Роханија у августу 2017. године.

– Др Мохамад Џавад Зариф, бивши министар спољних послова, посетио је Београд у фебруару 2018. године.

– Одржана је 15. седница Мешовитог комитета за економску сарадњу две земље у Београду 2018. године.

– Др Али Лариџани, бивши председник иранског парламента, допутовао је у Београд 2019. године, ради званичне посете Републици

Србији и учешћа на 141. седници интерпарламентарне уније.

– Господин Никола Селаковић, министар спољних послова Србије, боравио је у званичној посети Ирану у априлу 2021. године.

– Господин Ивица Дачић, председник Народне скупштине Србије, посетио је Иран 2021. године у функцији специјалног изасланика председника Александра Вучића на церемонији инаугурације господина др Раисија, председника Исламске Републике Иран.

– Господин Махди Сафари, заменик министра спољних послова Исламске Републике Иран за економску дипломатију, предводио је делегацију Исламске Републике Иран која је посетила Београд 11. и 12. октобра 2021, ради учествовања на састанку на високом нивоу посвећеном обележавању 60. година од оснивања Покрета несврстаних земаља.

– Господин Алиреза Пеуман Пак, заменик министра индустрије, рударства и трговине и директор Организације за промоцију трговине Ирана посетио је на челу државно-привредне делегације Београд у јулу 2022, године. Том приликом је у Привредној комори Србије одржан пословни форум, који је окупио многе иранске и српске привреднике.

– Господин Али Бегери, заменик министра спољних послова Ирана, званично је посетио Београд у октобру 2022. године

– Министар спољних послова Исламске Републике Иран господин Хосеин Амир Абдолахијан посетио је Београд у децембру 2022. године.

Најважнији документи потписани између Републике Србије и Исламске Републике Иран,

Њ. Е. Рашид Хасан Пур Баеи

Иран и Србија: различитост која се кроз дијалог претвара у сарадњу и пријатељство

фото: Амбасада Ирана у Републици Србији

Азади сквер, Техеран

који представљају основу за унапређење сарадње у економској области јесу:

- Уговор о пословној сарадњи;
- Споразум о међусобној подршци и подстицању улагања (2003);
- Споразум о избегавању двоструког опорезивања (2004);
- Уговор о међународном друмском превозу путника и робе (2008);
- Споразум о сарадњи у области ветерине (размена стоке и сточних производа);
- Меморандум о разумевању о економској сарадњи на трећим тржиштима (2015);

– Меморандум о разумевању о сарадњи јавног и приватног сектора (2015);

– Меморандум о разумевању у области биљног карантина (2018);

– Споразум о сарадњи у ваздушном саобраћају (2018).

Сарадња две земље у области културе, просвете и спорта веома је развијена, а као најважније аспекте издвајамо:

– На Филолошком факултету Универзитета у Београду изучава се персијски језик као изборни предмет. Такође, на овом факултету је и основан Центар за персијске студије.

– У Националној библиотеци Исламске Републике Иран у Техерану отворен је Кутак Србије. Госпођа Тамара Вучић, супруга председника Републике Србије, током своје посете Ирану у јануару 2023. године званично је отворила овај кутак у којем се налази више стотина књига из Србије.

– Сваке године се у Београду и осталим градовима у Србији одржава више манифестација из области културе и уметности у организацији Културног центара Амбасаде Исламске Републике Иран. Навешћемо неке скорије догађаје:

- у новембру 2022. године одржана је манифестација „Недеља дечјег пријатељства Србије и Ирана“;
- у децембру 2022. године одржан је први Фестивал иранског документарног филма у Београду, док је у фебруару 2023. године у Југословенској кинотеци одржан 21. фестивал иранског филма посвећен дечијем филму.

– Размена мишљења Иранки и Српкиња на трибини под називом „Положај жена Ирана и Србије“ одржана је у јануару 2023. године.

– Сваке године се повећава број иранских студената у Србији, а већи број њих студира у Београду у оквиру пројекта Владе Републике Србије под називом „Свет у Србији“.

Интензивни дипломатски односи две пријатељске државе доказани су недавно пригодном свечаношћу, уприличеној поводом 85 година од успостављања дипломатских односа између Ср-

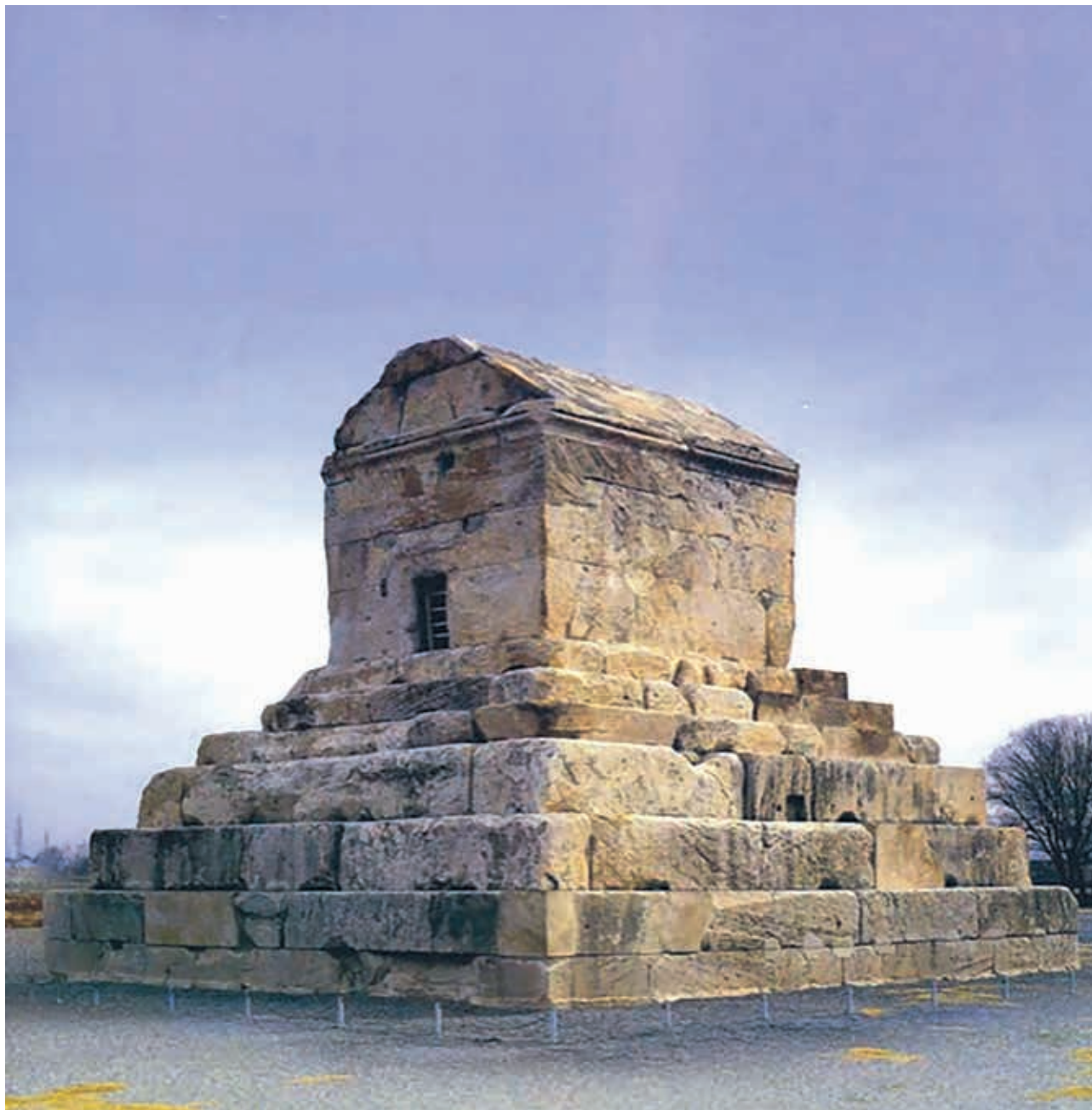
бије и Ирана, на којој су представници Поште Србије представили специјално издање поштанских марка. На пригодним маркама приказани су маузолеји – Споменик незнаном јунаку на Авали аутора Ивана Мештровића и Гробница Кира Великог у Пасаргаду у Ирану, показујући нераскидиву везу и блискост двају народа, култура и религија.

Завршна реч

Политички односи Исламске Републике Иран и Србије су добри, а карактеришу их редовни контакти званичника и узајамна подршка у међународним организацијама. Додатни квалитет односима даје и принципијелна позиција Ирана о непризнавању једнострано проглашене независности „Косова“, што на Блиском истоку има велики одјек. Очекује се да ће се сарадња и разумевање у будућности још више проширити како у областима политике и економије, тако и у областима културе и науке. Свеобухватна и још квалитетнија сарадња Ирана и Србије основа су мапе за будућност у којој је приоритет очување територијалног интегритета, уз принципијелно залагање за доследно поштовање међународног права и принципа независности, као и слободе деловања и одлучивања у међународним оквирима. Две владе су припремиле већи број међудржавних докумената, чије се потписивање планира за време званичне посете председника Вучића Ирану која се очекује током 2023. године.

Њ. Е. Рашид Хасан Пур Баеи

Иран и Србија: различитост која се кроз дијалог претвара у сарадњу и пријатељство

Маузолеј Кира Великог, Пасаргад

Фото: Амбасада Ирана у Републици Србији

Sources / Извори

Archives of Yugoslavia (AJ), Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Yugoslavia (395) f.2 a.j. (1919).
Archives of Yugoslavia (AJ) (KPO-334-249-661 (1921); 334-296-661 (1925); 334-689-2010 (1925; 1926; 1928; 1930; 1933; 1935; 1938; 1940); 334-220-560 (1934; 1935; 1936); 334-131 (1937); 334-192-587 - no. 3308 (1937); 334-192-593 (1937).

References / Литература

Milošević, M. (2017). *Belgrade – Tehran, 80 years of diplomatic relations, exhibition catalogue*. Beograd: Arhiv Jugoslavije; Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije; Ambasada Islamske Republike Iran u Republici Srbiji [In Serbian; English; Persian]

H. E. Rashid Hassanpor Baei

Ambassador of the Islamic Republic of Iran
to the Republic of Serbia

Iran and Serbia: difference that through dialogue turns into cooperation and friendship

Summary

Iran's approach in the diplomatic relations with Serbia is long-lasting and of strategic character, based on the respect for mutual specifics, but also on firm understanding and need for even stronger cooperation. The long history of friendship has been shaped in the fires of large wars and crises for more than a century, with intensive diplomatic relations lasting for 85 years. The absence of unresolved problems in mutual relations indicates the quality of mutually proper cooperation, the priority of which is its deepening and directing from the sphere of politics to the fields of economy, science, education, culture and sport. The principled position in defending the attitudes of international politics and independence has further strengthened the friendship between the two countries.

Keywords: diplomatic relations, politics, economy, culture, Persia, Iran, Serbia, international law